

EPI TOHVRI

Valgustusideede mõju Tartu
arhitektuurikultuurile 19. sajandi alguses

SISUKORD

UURIMISÜLESANNE JA EESMÄRK.....	9
HISTORIOGRAAFIA JA ALLIKAD	11
UURIMISMEETODI TUTVUSTUS.....	20
TÖÖ ÜLESEHITUS.....	25
Sissejuhatus: VALGUSTUSAJASTU TEADUSLUGU NING PARENDAMISE IDEOLOOGIAD MAAL JA LINNAS.....	27
1. Valgustusajastu teadus- ja haridusmõtte eellugu: Francis Bacon ja tema Saalomoni Koja projekt.....	27
2. Teaduslikud organisatsioonid ja vabamüürlus 18. sajandil.....	38
3. <i>Les Neuf Sœurs</i> 'i teaduslik loož Pariisis ning Saalomoni Koja projekti elluäratamine 18. sajandi teisel poolel.....	44
4. Parendamise ideoloogiad maal ja linnas	51
5. Prantsuse füsiokraatide reformikavad	54
6. Parendamise ideed linnaruumis	60
7. Ehitise karakteri mõiste.....	65
I peatükk – LIIVIMAA ÜLDKASULIKU JA ÖKONOOMILISE SOTSIEETEDI ASUTAMINE NING TARTU ÜLIKOOLI TAASAVAMINE.....	69
1. Liivimaa Üldkasuliku ja Ökonoomilise Sotsieteedi tegevusprogrammi väljatöötamine.....	69
2. Georg Friedrich Parroti õpinguaastad ning tema habituse väljakujunemine.....	75
3. Tartu ülikooli taasavamise protsess ja materiaalse baasi loomine 1799.–1800. aastal.....	80
4. Georg Friedrich Parroti Liivimaa Akadeemia idee.....	86
5. Liivimaa Üldkasuliku ja Ökonoomilise Sotsieteedi ning Tartu ülikooli sümboolika.....	88
6. Tartu ülikooli pitsatite kujundus 19. sajandi alguses	93
II peatükk – TARTU ÜLIKOOLI HOONETEKOMPLEKSI JA TOOMEMÄE KUJUNDUSE IDEELISED ALLIKAD	99
1. 1803.–1804. aasta haridusreform Vene impeeriumis.....	99
1.1. Georg Friedrich Parroti roll Tartu ülikooli põhikirja ja uue haridusreformi väljatöötamisel.....	103
1.2. Georg Friderich Parrot ja tema Efesose Kirik	111
2. Georg Friedrich Parroti osast Tartu ülikooli hoonetekompleksi tekkeloos	119
2.1. Georg Friderich Parroti ja Johann Wilhelm Krause koostöö ülikoolikompleksi rajamisel	125

2.2. Ülikooli peahoone	126
2.3. Kliinikumi hoone ja anatoomiline teater	131
2.4. Tähetorn ja raamatukogu	137
2.5. Tartu ja Virginia ülikoolide peahooned – Humaansuse templid .	146
2.6. Toomkiriku panteistlikuks kirik-templiks üles ehitamise kava 1820. aastal	156
2.7. Loodustempel – Toomemägi	161
III peatükk – TARTU ÜLIKOOLI ÖKONOOMIA, TEHNOLOOGIA, METSANDUSE JA TSIIVILEHITUSKUNSTI ÕPPETOOL KUI VALGUSTUSAJASTU PARENDAMISE IDEE PRAKTIKASSE KANDJA.....	173
1. Õppetooli asutamine ja suund LÜÖS-i eesmärkidele 1803.–1828. aastal.....	173
2. Erialaraamatukogu ja arhitektoonikakabineti asutamine	176
3. Professor J. W. Krause väljatöötatud õppekava.....	187
4. Professor J. W. Krause loengud ökonomia, tehnoloogia, metsanduse ja tsiivilehituskunsti alal 1806.–1828. aastani.....	197
IV peatükk – VALGUSTUSAJASTU PARENDAMISE IDEED TARTU LINNA VÄLJAEHITAMISEL 19. SAJANDI ESIMESEL POOLEL	205
1. Keiser Aleksander I reformid elamuehituses: Vene tüüpfassaadide kehtestamise ideelised allikad	205
1.1. Tüüpfassaadide visuaalsed eeskujud ja kompositsioon	209
2. Tartu linnaruumi väljaehitamine Vene tüüpfassaadide alusel 19. sajandi esimesel poolel.....	228
2.1. Ehitustegevuse reguleerimine tüüpfassaadide kehtestamise järel.....	228
2.2. Tüüpfassaadide kehtestamise mõju Tartu ülikooli ehitistele	237
2.3. Tüüpfassaadide mõju Tartu linna üldilmele	238
2.4. Tartu majade välisuste kujundus	258
2.5. Maarja kiriku ehitus 19. sajandi esimesel poolel.....	263
KOKKUVÕTE.....	268
KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS	276
Allikad.....	276
Publitseeritud allikad.....	277
Kirjandus.....	277
SUMMARY	293
CURRICULUM VITAE	313